

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

РЕБЕНОК НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 159.9:351.746

**ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНОГО
ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ**

19.00.06 – юридична психологія

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор психологічних наук, доцент
Кудерміна Олена Іванівна,
Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри юридичної психології

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Черновський Олексій Костянтинович,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри юридичної психології юридичного факультету

кандидат психологічних наук, доцент

Ларіонов Станіслав Олександрович,
Національна академія Національної гвардії України,
завідувач кафедри психології та педагогіки

Захист відбудеться «28» лютого 2019 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.01 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «26» січня 2019 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О. С. Бурлака

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Аналіз оперативної обстановки на території України дає підстави констатувати деякі позитивні зміни за основними напрямками протидії злочинності. Національна поліція України та її територіальні органи вживають цілеспрямованих і системних заходів з активізації превентивної діяльності. Результатами зазначеного є зменшення у 2017 р. загальної кількості злочинів у нашій державі на 14 %¹ і випадків учинення крадіжок, грабежів, розбійних нападів й убивств у першій половині 2018 р.². Населення схвально оцінило широкомасштабні профілактичні заходи в регіонах із найскладнішою криміногенною обстановкою. Збільшилася кількість своєчасно відвернутих і припинених злочинів та інших правопорушень. Покращено інформування населення про способи самозахисту від протиправних посягань. Попри це, у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними чинниками, вплив превентивних заходів, здійснюваних Національною поліцією України, на стан і рівень злочинності залишається недостатнім.

Безумовно, що основне навантаження з організації та проведення загальної й індивідуальної превенції припадає на дільничних офіцерів поліції (ДОП). Результати опитування громадян різної статі й віку за місцем їх мешкання, роботи та навчання засвідчують, що населення загалом позитивно оцінює роботу ДОП. Так, 46,7 % дітей віком до 17-ти років у разі виникнення загрози звернулися б до поліції, оскільки вважають, що саме поліцейські зможуть допомогти і захистити їх від злочинних посягань; 54,7 % батьків звернулися б саме до правоохоронців у випадку, якщо їхні діти стали б жертвою злочину³. Водночас слід зазначити, що використання працівників цього відділу як резерву для вирішення кадрових питань в інших підрозділах, постійне залучення до виконання не властивих їм функцій негативно позначаються на якісному складі й організації взаємодії з населенням. Унаслідок цього вони втрачають уміння цільового пошуку інформації, встановлення довірливих стосунків із громадянами й інтерес до роботи загалом. Недостатньо налагоджено взаємодію з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями у виконанні завдань з профілактики правопорушень. Повільно формується нормативно-правова база щодо попередження злочинів. Зазначені обставини сприяють зниженню ефективності превентивної діяльності ДОП. На практиці це призвело до того, що з усього арсеналу форм і методів для

¹ Результати роботи Національної поліції України у 2017 році. URL: http://mvs.gov.ua/ua/infographic/nacionalna_policiya/Rezultati_roboti_Nacionalnoi_policii_Ukraini_u_2017_roci.htm.

² За півріччя Нацполіція направила до суду 161 кримінальне провадження відносно ОЗГ. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/14689_Za_pivrichchya_Nacpoliciya_napravila_do_sudu_161_kriminalne_provadzhennya_vidnosno_OZG_FOTO_INFOGRAFIKA.htm.

³ Дані, отримані в результаті інтерактивного опитування молоді, здійсненого в рамках системи «U-report». URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/12973_Mayzhe_47_ditey_dovirya_zahistu_policii_INFOGRAFIKA.htm.

протидії правопорушенням вони застосовують переважно тільки санкції, що не завжди забезпечує очікуваний позитивний ефект.

Залишається нереалізованим потенціал оптимізації превентивної роботи з боку психологічної науки і практики. Поза науковими дослідженнями та впровадженням їхніх результатів у практичну діяльність опинилися важливі питання, що стосуються психологічного забезпечення організаційно-управлінських аспектів діяльності ДОП та психологічного супроводження заходів індивідуально-превентивного впливу.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел із досліджуваної проблематики дає підстави стверджувати, що в роботах науковців є низка положень і висновків методологічного спрямування, що стосуються превенції правопорушень (А. Є. Жалинський, І. І. Карпець, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнєцова, Н. П. Мишляєв, Г. М. Мінковський, А. Б. Сахаров, О. К. Черновський та ін.). Науковці-правники здійснили значну кількість теоретичних і прикладних досліджень із проблем протидії адміністративним і кримінальним правопорушенням, правозастосовної діяльності (Д. Н. Бахрах, І. І. Веремєєнко, М. І. Єропкін, Ф. Є. Колонтаєвський, Н. І. Побежимова, Г. А. Туманов, А. П. Шергін, А. Ю. Якимов). Різним аспектам особистості правоохоронця та його діяльності присвячено вагомі теоретичні та науково-дослідні роботи (Г. А. Аванесов, П. П. Баранов, А. В. Боков, О. М. Джужа, Є. В. Додін, А. І. Долгова, Ю. Л. Заросинський, О. А. Козловська, С. О. Ларіонов, В. П. Савенков, В. І. Олефір, В. М. Прокопенко та ін.). Учені проаналізували організаційні й методологічні проблеми превентивної діяльності, її детермінанти і чинники, функції ДОП та шляхи їх оптимізації. Проте ці дослідження стосуються переважно кримінологічного й адміністративно-управлінського напрямів діяльності ДОП. Не менш вагомий напрям юридико-психологічного забезпечення цієї діяльності в науковій літературі висвітлено недостатньо. Окремим питанням психологічного опосередкування професійної діяльності ДОП, зокрема психологічних чинників реалізації деяких функціональних обов'язків, психологічної культури, професіограми та психограми ДОП, присвячено праці С. М. Бойка, М. І. Дмитренка, В. М. Зінич, П. В. Макушева, Н. Б. Полухіної, В. П. Темченка, Г. О. Юхновця та ін.

Водночас ці напрацювання були орієнтовані на дослідження організаційно-правових і функціональних питань діяльності, а проблема превенції (як загальної, так й індивідуальної) правопорушень досі залишається недостатньо вивченою. Комплексно аспекти індивідуально-превентивного впливу, з огляду на умови сучасного етапу становлення українського суспільства, нових тенденцій у розвитку юридичної психології, не проаналізовано.

Вагоме значення такі дослідження мають у контексті реформування законодавства України, його гуманізації та наближення до європейських стандартів, декларованого слогана діяльності поліції «Поліція для суспільства». Значущість проблеми індивідуально-превентивної діяльності ДОП, її організаційно-правових детермінант і юридико-психологічного опосередкування,

а також її недостатня наукова розробленість визначили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р; Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20) й уточнено рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 травня 2018 р. (протокол № 9).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає в розробленні теоретичної моделі та практичних рекомендацій стосовно індивідуально-превентивної діяльності ДОП, спрямованих на подальше вдосконалення цього напрямку роботи.

Для реалізації поставленої мети необхідно було виконати такі науково-дослідні задачі:

- 1) висвітлити сутність і значення інституту ДОП з позицій сучасних вимог до індивідуальної превенції правопорушень;
- 2) схарактеризувати функціонально-нормативні чинники індивідуально-превентивної діяльності ДОП;
- 3) розглянути психологічний зміст правового регулювання індивідуально-превентивної діяльності ДОП;
- 4) визначити організаційно-функціональні та юридико-психологічні засади забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП;
- 5) здійснити психологічну характеристику основних форм і методів індивідуально-превентивної діяльності ДОП;
- 6) сформулювати пропозиції щодо вдосконалення організаційно-функціонального забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП;
- 7) надати рекомендації з оптимізації психологічного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП.

Об'єктом дослідження є індивідуально-превентивна діяльність ДОП.

Предмет дослідження – функціонально-правові та психологічні засади індивідуально-превентивної діяльності ДОП.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять сучасні досягнення теорії пізнання. Застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціально-наукових методів, зокрема: *проблемно-хронологічний* – для встановлення історичних передумов формування концепції індивідуальної превенції правопорушень в Україні (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – для характеристики функціонально-

нормативних чинників індивідуально-превентивної діяльності ДОП (підрозділ 1.1); *системно-функціональний* – для висвітлення юридико-психологічних компонентів індивідуально-превентивної діяльності ДОП (підрозділ 1.2); *формально-логічний* – для визначення організаційно-процедурних і психологічних особливостей здійснення індивідуально-превентивних заходів (підрозділ 2.1); *психологічного моделювання* – для виокремлення психологічних засад застосування індивідуально-превентивних заходів та їх інформаційно-психологічного забезпечення, удосконалення психологічного супроводження індивідуально-превентивної діяльності (підрозділи 2.2 та 3.2); *логіко-юридичний* – для встановлення особливостей організаційно-функціонального напряму підвищення ефективності індивідуально-превентивної роботи (підрозділ 3.1); *методи математичної статистики* – для кількісного порівняльного оцінювання та якісного аналізу одержаних результатів (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.1).

Емпіричну базу дисертаційної роботи становлять результати опитування 68 осіб – ДОП, що відповідає вимогам математико-статистичної достовірності на рівні $P \leq 0,05$. З огляду на необхідність отримання експертної фахової інформації, обстеженню підлягали ДОП зі стажем роботи в МВС України не менше ніж 5 років і на посаді – не менше ніж 2 роки. Було дотримано вимоги територіальної представленості (головні управління МВС України в Житомирській, Полтавській областях і м. Києві). Респондентів досліджували за місцем роботи та під час підвищення кваліфікації в Національній академії внутрішніх справ протягом 2014–2016 років. Також було проаналізовано 24 контрольно-наглядові справи й облікові справи на 57 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, виконаним після прийняття нормативно-правових актів, що регламентують діяльність ДОП, у якій з юридико-психологічних позицій комплексно розглянуто проблеми індивідуально-превентивної діяльності ДОП. До визначальних положень роботи слід виокремити такі:

вперше:

- на підставі системного та структурно-функціонального підходів здійснено комплексний нормативно-правовий і юридико-психологічний аналіз індивідуально-превентивної діяльності ДОП у контексті її предметності, функціональної спрямованості та суб'єктно-об'єктних відносин;

- обґрунтовано пропозиції щодо нормативного регулювання та методичного забезпечення реалізації індивідуально-превентивних заходів стосовно конкретних категорій підоблікових осіб залежно від їхнього психологічного змісту і процедурних компонентів;

- запропоновано напрями психологічного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП, визначено їхні основні функціонально-змістові характеристики та критерії ефективності;

удосконалено:

– понятійний апарат індивідуально-превентивної діяльності ДОП, її пріоритетні напрями та психологічний зміст;

– уявлення про інформаційне забезпечення індивідуальної превенції, діагностичні критерії суспільної небезпечності підоблікових осіб як основи планування доцільних індивідуально-превентивних заходів;

– нормативно-психологічні чинники побудови прогностичної моделі індивідуальної превенції та критеріїв її ефективності;

дістало подальший розвиток:

– теоретико-методологічні засади нормативно-правового та функціонального аналізу превентивної діяльності ДОП за основними її параметрами;

– положення щодо перспективних напрямів організаційно-правового, функціонального та психологічного забезпечення індивідуально-превентивної роботи ДОП у сучасних умовах;

– методичні підходи до оптимізації регламенту та процедури індивідуальної профілактики відповідно до диференційних відмінностей підоблікових осіб і корекційних можливостей окремих превентивних заходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі висновки та пропозиції впроваджені та можуть бути використані за такими напрямками:

– у *практичній діяльності* підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України як навчально-методичні матеріали для проведення занять у системі службової підготовки (акт впровадження Національної поліції України від 28 травня 2018 р.; акт впровадження Головного управління Національної поліції України в Київській області від 18 жовтня 2018 р.);

– в *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Юридична психологія», «Актуальні проблеми профілактичної діяльності підрозділів Національної поліції» та в межах навчальної тематики під час підвищення кваліфікації ДОП згідно із затвердженими МВС України навчальними програмами післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ. Основні положення роботи, висновки та рекомендації оприлюднено на чотирьох наукових конференціях, а саме: «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Дніпро, 3–4 лютого 2017 р.); «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (Київ, 7–8 квітня 2017 р.); «Юридична наука: виклики і сьогодення» (Одеса, 9–10 червня 2017 р.); «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (Запоріжжя, 22–23 вересня 2017 р.);

«Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 21 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження з теми дисертації висвітлено в десяти наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; одна стаття – в іноземному науковому виданні, а також п'ять тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (242 найменування на 24 сторінках) і двох додатків (на 6 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 203 сторінки, з них обсяг основного тексту – 167 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Індивідуально-превентивна діяльність дільничного офіцера поліції як юридико-психологічна проблема» містить два підрозділи, у яких висвітлено функціонально-нормативні чинники індивідуально-превентивної діяльності, схарактеризовано юридико-психологічні компоненти індивідуально-превентивної діяльності ДОП.

У *підрозділі 1.1 «Функціонально-нормативні чинники індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції»* узагальнено відомості стосовно історії та сучасного стану профілактики правопорушень.

Констатовано, що превентивна діяльність є одним із найважливіших напрямів запобігання та протидії злочинності в Україні, реалізацію якого покладено, насамперед, на службу ДОП – передовий загін Національної поліції України, що максимально наближений до населення обслуговуваної території та забезпечує майже всі функції з підтримання правопорядку.

Обґрунтовано, що досі не сформульовано загальноприйнятого визначення термінології, пов'язаної зі здійсненням попереджувальної роботи щодо правопорушень і злочинів. «Превенція», «профілактика», «попередження», «запобігання» – поняття, що мають тотожний зміст, проте їх диференційовано використовують науковці та практики залежно від наукових уподобань і функціональної необхідності.

Превенцію слід трактувати як систему умов, чинників, суб'єктно-об'єктних відносин і комплекс заходів, що забезпечують попередження та запобігання вчиненню правопорушень і злочинів. Превентивна діяльність передбачає цілеспрямовану реалізацію заходів профілактичного впливу з

метою попередження та запобігання правопорушенням і злочинам відповідно до умов та чинників конкретної соціальної ситуації.

Індивідуально-превентивна діяльність ДОП регламентована низкою нормативно-правових документів, у яких окреслено організаційні, функціональні та регламентні характеристики цієї діяльності. На підставі аналізу цих характеристик можна встановити наявність у них психологічного змісту, передусім стосовно категорій підоблікових осіб, взаємодії дільничного офіцера з представниками інших відділів і секторів у здійсненні превенції.

У підрозділі 1.2 *«Юридико-психологічні компоненти індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції»* обґрунтовано твердження, згідно з яким суттєвим недоліком організаційно-регламентного забезпечення індивідуально-превентивної роботи ДОП є брак науково-методичних рекомендацій, у яких містилися б положення щодо інформаційного й технологічного компонентів роботи дільничного офіцера з окремими категоріями підоблікових (визначення ступеня їхньої суспільної небезпечності, планування переліку й інтенсивності застосування заходів індивідуально-превентивного впливу тощо). Наявні посібники для ДОП не відповідають новим реаліям діяльності Національної поліції України, а чинна Інструкція з організації діяльності ДОП містить лише загальні положення, її не можна вважати настановою для практичного здійснення індивідуально-превентивної діяльності.

Індивідуально-превентивна діяльність ДОП опосередкована низкою психологічних детермінант і чинників. Зокрема, індивідуальна превенція є цілісною складноструктурованою діяльністю, яка реалізує основні та забезпечувальні різновиди діяльності, пов'язані зі здійсненням інформаційно-пізнавальної функції ДОП, встановленням психологічного контакту і взаємодією з об'єктами профілактичного впливу, організацією індивідуальної превенції, її документуванням.

Складна система суб'єктно-об'єктних відносин під час здійснення заходів індивідуально-превентивного впливу передбачає низку професійних компетенцій ДОП, які ґрунтуються на відповідних професійно значущих якостях, що охоплюють усі компоненти особистості.

Розділ 2 «Психолого-правова характеристика сучасного стану індивідуально-превентивної роботи дільничного офіцера поліції» містить два підрозділи, у яких визначено організаційно-процедурні та психологічні особливості здійснення індивідуально-превентивних заходів, схарактеризовано специфіку застосування ДОП індивідуально-превентивних заходів та їх інформаційно-психологічного забезпечення.

У підрозділі 2.1 *«Організаційно-процедурні та психологічні особливості здійснення індивідуально-превентивних заходів»* аргументовано, що структура індивідуальної превенції охоплює низку послідовних, взаємопов'язаних стадій: виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень, спостереження за ними, здійснення превентивного впливу. Усі ці стадії важливі

та потрібні, оскільки лише в їх комплексній єдності можлива індивідуально-превентивна діяльність.

Обґрунтовано, що індивідуально-превентивну роботу доцільно здійснювати у двох формах: безпосередньо ДОП і за допомогою інших суб'єктів. Зокрема, ДОП проводить превентивні бесіди, сприяє в трудовому та побутовому влаштуванні, здійснює контроль за дозвіллям профілактованого; інші суб'єкти (шефи-наставники, громадські вихователі, керівники організацій та відомств, члени громадських формувань з підтримання правопорядку) – надають йому допомогу.

Констатовано, що індивідуально-превентивна діяльність (безпосередня корекційно-виховна попереджувальна робота) – це, по-перше, процес, спрямований на зміну антисуспільних поглядів, поведінкових стереотипів профілактованих осіб, прищеплення їм морально-психологічних якостей, що відповідають нормам і правилам суспільного життя; по-друге, це результат діяльності, за якої реалізують вимоги нормативно-правових актів, що це суспільне життя регламентують. У кожному конкретному випадку зміст превентивного впливу визначають залежно від особливостей особи правопорушника та навколишнього соціального середовища, а також спрямування заходів, застосовуваних ДОП, одним із найбільш вагомим і психологічно насичених з-поміж яких є превентивна бесіда.

Встановлено, що цей захід планують і систематично проводять з певним ступенем інтенсивності з 94,4 % осіб, які перебувають на обліку; 40,7 % опитаних ДОП проводять бесіди з представниками найближчого оточення профілактованої особи. Попри систематичний характер застосування бесіди в індивідуальній превенції, 36,8 % респондентів зазначили про наявність труднощів у налагодженні психологічного контакту з профілактованим, проблем і непорозумінь у процесі бесіди, а 11,0 % – про брак необхідних умінь та навичок. Наслідком необізнаності з методикою проведення превентивної бесіди слід вважати те, що близько 30,0 % ДОП відчують психоемоційну напруженість під час бесіди, а 9,4 % – крайню виснаженість і втому після закінчення спілкування.

У підрозділі 2.2 «Застосування дільничним офіцером поліції індивідуально-превентивних заходів та їх інформаційно-психологічне забезпечення» доведено, що однією з важливих складових професійної діяльності ДОП є діяльність інформаційно-пошукова. Інформація виконує декілька наріжних функцій: *інформаційно-орієнтувальну*, що стосується об'єктів превенції та є визначальною під час планування заходів індивідуально-превентивного впливу, а також для окреслення стратегії і тактики поведінки ДОП щодо взаємодії з підобліковими та їхнім оточенням; *імперативну*, сенс якої полягає в зобов'язанні ДОП керуватися нормативно-правовими настановами щодо організації індивідуальної превенції; *регулятивну*, що визначає необхідність змін в організації індивідуальної превенції, активізує превентивний вплив на конкретних осіб у певному напрямі й особливих режимах інтенсивності, є підставою для внесення коректив у характер взаємодії

з об'єктами превенції, прийняття зобов'язальних рішень; *оцінну*, що передбачає отримання поточної інформації стосовно плину індивідуальної превенції, аналіз критеріїв виправлення підоблікового, формування уявлень про необхідність корекції організаційних і змістових чинників превентивного впливу.

Інформаційне забезпечення превенції неможливе без урахування низки ознак, що належать до характеристик елементів оперативної обстановки на території обслуговування: економічні, географічні, демографічні та соціально-психологічні особливості; стан злочинності, громадського порядку; стан сил і засобів протидії злочинності й охорони громадського порядку, результативність їх використання.

На підставі констатувально-експериментального дослідження з'ясовано сучасний стан індивідуально-превентивної роботи ДОП, зокрема специфіку застосування конкретних заходів превентивного впливу. Так, під час проведення індивідуальних превентивних бесід лише 27,0 % опитаних ДОП повідомили про здатність завжди підтримувати психологічний контакт з підобліковим. На певні труднощі в підтриманні позитивного контакту вказали 63,0 % працівників, а 10,0 % зауважили, що такий контакт їм встановити не вдається. Виявлено, що стосовно всіх категорій підоблікових осіб ДОП реалізують три основні заходи індивідуальної превенції: систематичну перевірку за місцем мешкання (53,4 %); превентивну бесіду (60,8 %); взаємодію з рідними та близькими (26,7 % заходів).

Встановлено, що в організації індивідуально-профілактичної роботи з різними категоріями громадян перевагу надають не стільки особливим, специфічним заходам, скільки загальним, формальним заходам попереджувального впливу (перевірки, бесіди тощо). Зокрема, фактично не реалізують заходи, спрямовані на відстеження спілкування зі злочинним середовищем, запобігання підготовці злочинів і виготовленню знарядь їх учинення, залучення громадських формувань тощо. Не враховують важливості залучення психолога до роботи з особами, схильними до насильства та конфліктів у сім'ї і наркоманів. Недостатньо застосовують індивідуально-превентивні заходи, спрямовані на сприяння в працевлаштуванні та навчанні, залученні до суспільно корисної праці, нормалізації стосунків у побутовій сфері до всіх категорій профілактованих осіб, хоча про дієвість цього напрямку роботи зазначають власне респонденти. Майже не використовують можливості державних і громадських установ й організацій.

З метою оптимізування інформаційно-пошукової, прогностичної та методичної роботи ДОП під час здійснення індивідуальної профілактики запропоновано й апробовано модифіковані карти обліку інформації. Практичну корисність карт як робочого інструменту індивідуально-профілактичної роботи констатували 68,8 % опитаних; близько 70,0 % визнали достатньо достовірною методику оцінювання суспільної небезпечності профілактованих осіб. Позитивне ставлення 54,0 % ДОП стосується інформаційної інтегративності й уніфікованості структури документа. Водночас 37,5 % опитаних вважають, що зобов'язальне впровадження карт спричинить підвищення функціонального

навантаження та посилення критичного оцінювання їхньої роботи загалом. Ураховуючи неоднозначні, але здебільшого позитивні судження стосовно процедури інформаційного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП, вважаємо за доцільне продовжити пошуково-дослідницьку роботу шляхом корегування структури та змісту карт обліку інформації.

Розділ 3 «Напрями й умови вдосконалення індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції» складається з двох підрозділів, присвячених висвітленню можливостей прикладної психології в контексті превенції правопорушень.

У підрозділі 3.1 *«Організаційно-функціональний напрям підвищення ефективності індивідуально-превентивної роботи»* обґрунтовано, що в деталізованих інструктивних положеннях для ДОП необхідно акцентувати увагу на системному характері цієї роботи, який повинен орієнтувати працівника на організаційне забезпечення триєдиного функціонального спрямування попереджувально-профілактичного впливу на: окрему профілактовану особу, її побутове мікро- (родина, близькі, сусіди, друзі) і макросередовище життєдіяльності (навчальні, трудові колективи, регіональні соціальні й економічні чинники). Планування та реалізація конкретних заходів індивідуальної превенції мають ґрунтуватися на формально-змістовому підході. Формальні компоненти індивідуальної превенції передбачають, по-перше, планування заходів, що відповідають категорії профілактованих осіб, по-друге, визначення інтенсивності заходів залежно від криміногенної небезпечності підоблікового, зрештою, обов'язковість документування поведінки профілактованого та реалізації заходів. Змістові компоненти превенції полягають у диференціації заходів залежно від особистісних рис підоблікового, його ціннісних орієнтацій, своєрідності найближчого та віддаленого оточення.

У підрозділі 3.2 *«Удосконалення психологічного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності»* обґрунтовано необхідність психологічного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП як складової цілісної системи психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів Національної поліції України, суб'єктами якого є керівники структурних підрозділів, психологи-практики, безпосередньо ДОП, а об'єктом – індивідуально-превентивна робота.

У контексті психологічного забезпечення визначено низку професійно важливих якостей, які обов'язково слід ураховувати під час здійснення професійного добору ДОП за напрямом «індивідуально-превентивна робота». Аргументовано необхідність розроблення єдиної форми експертного висновку психолога та закріплення уніфікованого методичного інструментарію психологічного обстеження.

Обґрунтовано, що індивідуально-превентивна робота ДОП, під час якої працівнику доводиться взаємодіяти з різними категоріями громадян, формування навичок рольової поведінки під час здійснення психологічного впливу на ситуації та окремих осіб, набуває вагомого значення саме в процесі психологічної підготовки.

Важливо зазначити, що психологічний вплив у процесі забезпечення індивідуальної превенції – це вміння не лише отримувати значущу інформацію, а й змінювати параметри психіки осіб, з якими ДОП спілкується, використовувати психологічні знання та навички як у повсякденній, так і в екстремальній службовій поведінці.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на підставі дослідження комплексу питань, що визначають функціонально-правові та психологічні засади індивідуально-превентивної діяльності ДОП, сформульовано наукові положення й отримано результати, які сприяли виконанню важливого наукового завдання – розробленню теоретичної моделі та практичних рекомендацій стосовно індивідуально-превентивної діяльності ДОП, спрямованих на подальше вдосконалення цього напрямку роботи.

Теоретичні положення та рекомендації дисертаційної роботи відповідають вимогам наукової новизни і є значущими для науки та юридичної практики. Встановлено сутність індивідуально-превентивної діяльності ДОП у контексті юридико-психологічної проблематики, надано психолого-правову характеристику сучасного стану здійснюваної індивідуально-превентивної роботи, запропоновано рекомендації щодо напрямів та умов її вдосконалення.

На підставі здійсненого дослідження сформульовано такі висновки.

1. Усебічне посилення гуманістичного компонента професійної діяльності правоохоронних органів нашої держави, зокрема підрозділів поліції, є однією з вимог і визначальних тенденцій наближення правової дійсності України до цінностей світової цивілізованої спільноти. Вагоме місце в цій діяльності належить службі ДОП, яка максимально наближена до населення обслуговуваної території та забезпечує майже всі функції з підтримання правопорядку. Попри те, що запобігання злочинності покладене на всі підрозділи поліції, саме для служби ДОП превенція правопорушень є провідним напрямом оперативно-службової діяльності. У системі превентивних заходів чільне місце посідає індивідуально-превентивна робота ДОП, оскільки, по-перше, саме в ній реалізується наріжний принцип української поліції – «Поліція для суспільства», по-друге, індивідуально-превентивна діяльність є сферою всебічного нормативно-правового, науково-методичного та організаційно-практичного вдосконалення.

2. Індивідуально-превентивну роботу ДОП реалізують здебільшого у двох формах: безпосередньо ДОП і через інших суб'єктів профілактики. Безпосередньо ДОП здійснює низку превентивних заходів, зокрема превентивні бесіди, сприяння в трудовому та побутовому влаштуванні, контроль за дозвіллям тощо. Інші суб'єкти профілактики, яких залучає ДОП, – це шефи-наставники, громадські вихователі, керівники організацій та відомств, члени громадських формувань з підтримання правопорядку та ін. Мета й різновиди

превентивних заходів, які покладено на означених суб'єктів, наближені до використовуваних ДОП.

Водночас нормативно-правовому й організаційному забезпеченню індивідуальної превенції притаманна низка недоліків, пов'язаних із відсутністю дієвих настанов щодо роботи ДОП з превенції правопорушень, зокрема інформаційного, психологічного й технологічного компонентів індивідуально-превентивного впливу на окремі категорії осіб (визначення ступеня їх суспільної небезпечності, планування переліку та інтенсивності застосування заходів індивідуально-превентивного впливу тощо). Наявні науково-методичні посібники відображають вибіркові коментовані розділи та пункти Інструкції, не виконують ролі настанов для практичного застосування.

3. Індивідуально-превентивні заходи, що належать до інструментарію роботи ДОП, поділяються на зумовлені виключно організаційно-регламентними вимогами (залучення окремих осіб і громадських організацій до контролю за поведінкою профілактованого, працевлаштування, вилучення зброї та знарядь учинення злочину, перевірки за картотеками й обліками, нейтралізація зв'язків зі злочинним середовищем тощо) та опосередковані істотними психологічними чинниками (нормалізація стосунків у найближчому соціальному середовищі та способу життя, проведення дозвілля, консультації психолога тощо).

Зміст превентивного впливу залежить від особливостей особи правопорушника та навколишнього соціального мікро- і макросередовища, а також індивідуалізованого комплексу заходів, застосовуваних ДОП. Одним із найбільш вагомих і психологічно насичених серед них є превентивна бесіда, яку проводять з певним ступенем інтенсивності з 94,4 % осіб, які перебувають на обліку; 40,7 % заходів – це бесіди з представниками найближчого оточення профілактованої особи (рідними, близькими та знайомими). Водночас 36,8 % опитаних повідомили про наявність труднощів у встановленні психологічного контакту з профілактованим, проблем і непорозумінь у процесі бесіди, а 11,0 % – про брак необхідних умінь і навичок щодо проведення превентивної бесіди. Організаційно та психологічно складним напрямом індивідуально-превентивної роботи є звернення профілактованих осіб до ДОП для надання їм певної допомоги (такої допомоги потребують 53,6 % профілактованих осіб). Конкретні дії дільничного з розв'язання життєвих проблем подіблікових створюють міцне підґрунтя для успішного здійснення подальших індивідуально-превентивних заходів. Доволі численною є група осіб (понад 40 %), які не зверталися за допомогою, вважаючи, що співробітник поліції схильний не стільки допомогти їм, скільки покарати чи притягти до відповідальності. Така соціально-психологічна установка зумовлена тим, що в окремих дільничних офіцерів формально-виконавський і каральний елементи діяльності превалюють над виховним.

4. Тривалість превентивного обліку визначена конкретними термінами, завершення яких вимагає відповіді на запитання, чи досягнув індивідуально-превентивний вплив на особу основної мети, а саме – чи змінив подібліковий

антисуспільний спосіб життя, чи скориговані його правосвідомість і поведінка та чи є підстави вважати, що він не вчинить правопорушень надалі. Цілком інформативними ознаками або вчинками, які можуть свідчити про виправлення профілактованої особи, є: працевлаштування та закріплення на робочому місці, позитивне ставлення до виконання трудових обов'язків, вияви організованості й дисциплінованості; припинення зв'язків зі злочинним середовищем, особами, що мають антисуспільний спосіб життя, угрупованнями кримінальної спрямованості; зосередження на позитивних видах діяльності у вільний час, проведення дозвілля в колі законослухняних громадян; клопотання про поборжливості до профілактованого з боку сусідів, співробітників, адміністрації та громадських формувань; дбайливе ставлення до родини, безконфліктні стосунки в найближчому соціальному середовищі, проведення дозвілля з дружиною, дітьми; встановлення довірливих стосунків з ДОП, позитивне ставлення до правоохоронних органів тощо.

5. Стосовно всіх категорій підоблікових осіб ДОП реалізують три основні заходи індивідуальної превенції: систематичну перевірку за місцем мешкання (53,4 %); превентивну бесіду (60,8 %); взаємодію з рідними та близькими (26,7 %). Застосування зазначених заходів та їх інтенсивність варіюються залежно від категорії підоблікових. Так, систематичну перевірку за місцем мешкання ДОП здійснюють у 92,0 % випадках; зокрема, щодо раніше судимих осіб – 75,0 %; засуджених із виконанням вироку, не пов'язаного з позбавленням волі, – 51,0 %; осіб, схильних до сімейного насильства, – 50,0 %. Проведення регулярних превентивних бесід активно застосовують щодо засуджених за вчинення злочинів, виконання вироку стосовно яких не пов'язане з позбавленням волі, – 76,2 % респондентів; осіб, схильних до сімейного насильства, – 75,4 %, неповнолітніх правопорушників – 75,0 %. Залучення до превентивної роботи найближчого родинного оточення підоблікових і взаємодії з ними найчастіше реалізують дільничні в практиці роботи з раніше судимими (34,0 %) та неповнолітніми правопорушниками (32,0 %).

6. Удосконалення організаційно-функціональних чинників індивідуально-профілактичної діяльності ДОП доцільно реалізувати за декількома напрямками, перший з яких стосується модифікації нормативно-законодавчого регулювання превентивної роботи, а другий – перегляду ролі структурно-функціональних та організаційно-управлінських детермінант цієї роботи. Актуальним є питання повернення до розгляду та прийняття Закону України «Про превентивну діяльність», який надасть можливість забезпечити системність у роботі із запобігання злочинності, здійснюваній окремими відомствами, установами та службами держави, завдяки чому буде досягнуто цілісної, узгодженої діяльності зазначених суб'єктів, на противагу нині чинним політично та спорадично кон'юнктурним спільним наказам міністерств і відомств щодо превенції правопорушень серед окремих категорій осіб та соціальних прошарків. Крім цього, необхідним є доопрацювання Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції (наказ МВС України від 28 липня 2017 р. № 650) в аспекті як його архітекτονіки (зміна акцентів із формальних на

змістові компоненти), так і змістово-функціональних характеристик діяльності ДОП (права, обов'язки та завдання щодо основних напрямів роботи). Доцільним видається розроблення документа, у якому мають бути відображені: організаційно-методологічні принципи індивідуально-превентивної роботи; інформаційне забезпечення індивідуальної превенції; загальна характеристика заходів індивідуально-превентивної роботи; особливості здійснення індивідуальної превенції за окремими категоріями осіб.

Зазначений документ може бути представлений як Настанова щодо здійснення індивідуальної превенції. Визначальною повинна стати його методико-технологічна вагомість для безпосереднього забезпечення цього напрямку роботи. Наприклад, завдяки визначенню в Настанові порядку використання модифікованої методики оцінювання криміногенної небезпечності конкретної особи інформаційний блок забезпечення індивідуальної превенції буде ґрунтуватися на чітких й однозначних методичних положеннях, керуючись якими, дільничний офіцер має змогу на фактичних підставах реалізувати цей напрям службової діяльності.

Інструктивні положення щодо системного характеру індивідуальної превенції мають орієнтувати працівника на організаційне забезпечення триєдиного функціонального спрямування попереджувально-превентивного впливу: на окрему профілактовану особу, на її побутове мікро- (родина, близькі, сусіди, друзі) та макросередовище життєдіяльності (навчальні, трудові колективи, регіональні соціальні й економічні чинники тощо). Формальні компоненти індивідуальної превенції передбачають, по-перше, планування заходів, що відповідають категорії підоблікових осіб, по-друге, визначення інтенсивності заходів залежно від криміногенної небезпечності підоблікового, зрештою, обов'язковість документування поведінки профілактованого та реалізації заходів. Змістові компоненти превенції полягають у диференціації заходів залежно від особистісних рис підоблікового, його ціннісних орієнтацій, своєрідності найближчого та віддаленого оточення тощо.

7. Сутність психологічного забезпечення індивідуально-превентивної діяльності ДОП полягає в оптимізації її параметричних і процедурно-методичних компонентів, реалізації ефективних психологічних технологій за такими напрямками, як професійний психологічний добір, психологічне супроводження, професійно-психологічна підготовка та психологічна підтримка службових заходів.

Діагностика відповідних професійно важливих якостей на етапі професійного добору відображає, з одного боку, потенційну спроможність ДОП використовувати інструментальний апарат особистісних властивостей для ефективної реалізації індивідуально-превентивної функції, а з іншого – напрями виявлення недоліків і вдосконалення цих властивостей у процесі саморозвитку й особистісного зростання фахівця. Психологічне супроводження проходження служби передбачає реалізацію заходів адаптації ДОП до умов здійснення індивідуально-превентивної роботи на обслуговуваній території; проведення первинної психопрофілактики відхилень у поведінці в контексті

здійснення індивідуально-превентивних заходів; визначення чинників екстремальності в процесі здійснення превентивної роботи й надання психологічної допомоги ДОП після його перебування в екстремальній ситуації. Психологічна підтримка службової діяльності ДОП охоплює поглиблене використання психологічних знань під час проведення різних оперативно-службових заходів. Основними її завданнями є: психологічний аналіз оперативної обстановки щодо інформації про вчинення правопорушень, психологічних особливостей правопорушників; надання допомоги з планування та реалізації конкретних індивідуально-превентивних заходів залежно від особливостей об'єктів превенції, здійснення на них психологічного впливу; психологічна підтримка переговорної діяльності під час вирішення сімейно-побутових конфліктів у процесі безпосереднього її проведення або шляхом надання консультативної допомоги; надання термінової психологічної допомоги потерпілим унаслідок неправомірних дій осіб, що перебувають на превентивному обліку (діти, члени родини, сусіди, профілактовані суїциденти, інші особи); надання консультативної та практичної допомоги працівникам служби ДОП у взаємодії з різними верствами населення, зокрема з представниками засобів масової інформації, під час реалізації заходів загальної превенції.

Слід акцентувати увагу на важливості не лише суто психологічних чинників у забезпеченні індивідуально-превентивної роботи ДОП, а й чинників психолого-педагогічних, тобто тих, що стосуються принципів і методів навчання та виховання профілактованих осіб.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Левченко (Ребенок) Н. О. Юридико-психологічна сутність профілактики правопорушень. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 129–137.
2. Левченко (Ребенок) Н. О. Психологічні особливості здійснення профілактичних заходів дільничним офіцером поліції. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 160–168.
3. Левченко (Ребенок) Н. О. Застосування дільничними офіцерами поліції індивідуально-профілактичних заходів та їх інформаційно-психологічне забезпечення. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 126–140.
4. Левченко (Ребенок) Н. О. Особливості психологічного забезпечення індивідуально-профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 2. Т. 4. С. 110–114. (Серія «Юридичні науки»).
5. Левченко (Ребенок) Н. О. Юридико-психологические компоненты индивидуально-профилактической деятельности участкового офицера полиции. *Право и Закон*. 2017. № 4. С. 75–79.
6. Левченко (Ребенок) Н. О. Особливості індивідуально-превентивної роботи з раніше засудженими особами. *Держава і право в умовах глобалізації*:

реалії та перспективи : матеріали наук.-практ. конф. (Дніпро, 3–4 лют. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 50–53.

7. Левченко (Ребенок) Н. О. Принципи та особливості інформаційного забезпечення при здійсненні дільничними офіцерами поліції індивідуально-превентивної роботи. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 квіт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 57–60.

8. Левченко (Ребенок) Н. О. Історія становлення служби дільничних офіцерів поліції в Україні. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : матеріали наук.-практ. конф. (Одеса, 9–10 черв. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 63–65.

9. Левченко (Ребенок) Н. О. Організаційно-функціональні засади підвищення ефективності індивідуально-превентивної роботи дільничних офіцерів поліції. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн* : матеріали наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 22–23 верес. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 56–60.

10. Левченко (Ребенок) Н. О. Особливості індивідуально-профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвуз. наук.-практ. круг. столу (Київ, 21 квіт. 2018 р.). Деревач : Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 343–346.

АНОТАЦІЯ

Ребенок Н. О. Функціонально-правові та психологічні засади індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 19.00.06 «Юридична психологія». — Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертаційній роботі схарактеризовано функціонально-нормативні чинники і юридико-психологічні компоненти індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції; висвітлено організаційно-процедурні та психологічні особливості здійснення індивідуально-превентивних заходів; визначено напрями й умови вдосконалення індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції.

На підставі системного та структурно-функціонального підходів здійснено комплексний нормативно-правовий і юридико-психологічний аналіз індивідуально-превентивної діяльності дільничного офіцера поліції в контексті її предметності, функціональної спрямованості й суб'єктно-об'єктних відносин; обґрунтовано пропозиції щодо нормативного регулювання та методичного забезпечення реалізації індивідуально-превентивних заходів стосовно конкретних категорій підоблікових осіб з огляду на їх психологічний зміст і процедурні компоненти; окреслено напрями психологічного забезпечення

індивідуально-превентивної діяльності дільничних офіцерів поліції, визначено їхні основні функціонально-змістові характеристики та критерії ефективності.

Ключові слова: індивідуально-превентивна діяльність, дільничний офіцер поліції, суб'єктно-об'єктні відносини, підоблікові особи, психологічне забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Ребенок Н. А. Функционально-правовые и психологические основы индивидуально-превентивной деятельности участкового офицера полиции. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 19.00.06 «Юридическая психология». – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

В диссертационной работе охарактеризованы функционально-нормативные факторы и юридико-психологические компоненты индивидуально-превентивной деятельности участкового офицера полиции; освещены организационно-процедурные и психологические особенности осуществления индивидуально-превентивных мер; определены направления и условия усовершенствования индивидуально-превентивной деятельности участкового офицера полиции.

На основе системного и структурно-функционального подходов проведен комплексный нормативно-правовой и юридико-психологический анализ индивидуально-превентивной деятельности участкового офицера полиции в контексте ее предметности, функциональной направленности и субъектно-объектных отношений; обоснованы предложения относительно нормативного урегулирования и методического обеспечения реализации индивидуально-превентивных мер касательно конкретных категорий подучетных лиц в контексте их психологического содержания и процедурных компонентов; предложены направления психологического обеспечения индивидуально-превентивной деятельности участковых, определены их основные функционально-содержательные характеристики и критерии эффективности.

Обосновано, что индивидуально-превентивная деятельность участкового офицера полиции опосредована рядом психологических детерминант и факторов. В частности, индивидуальная превенция является целостной сложноструктурированной деятельностью, реализующей основные и обеспечивающие разновидности деятельности, связанные с осуществлением информационно-познавательной функции участковым офицером, установлением психологического контакта и взаимодействием с объектами профилактического воздействия, организацией индивидуальной превенции, ее документированием.

Доказано, что сложная система субъектно-объектных отношений при осуществлении мер индивидуально-превентивного воздействия определяется профессиональными компетенциями участкового офицера полиции,

основанными на соответствующих профессионально значимых качествах, охватывающих все компоненты личности.

Аргументировано, что структура индивидуальной превенции представлена рядом последовательных, взаимосвязанных стадий: выявление лиц, от которых можно ожидать совершения правонарушений, наблюдение за ними, осуществление превентивного воздействия. Все эти стадии важны и необходимы, поскольку только в их комплексном единстве возможна сама индивидуально-превентивная деятельность.

Обосновано, что индивидуально-превентивную работу целесообразно осуществлять в двух формах: непосредственно самим участковым офицером полиции и с помощью иных субъектов. При этом участковый проводит превентивные беседы, способствует трудовому и бытовому устройству, осуществляет контроль за проведением досуга профилактируемого; иные субъекты (шефы-наставники, общественные воспитатели, руководители организаций и предприятий, члены общественных формирований по поддержанию правопорядка) помогают ему.

Приведены аргументы касательно того, что индивидуально-превентивная деятельность (непосредственная коррекционно-воспитательная предупредительная работа) – это, во-первых, процесс, направленный на изменение антиобщественных взглядов, поведенческих стереотипов профилактируемых лиц, привитие им морально-психологических качеств, отвечающих нормам и правилам общественной жизни; во-вторых, это результат деятельности, при которой реализуются требования нормативно-правовых актов, регламентирующих эту общественную жизнь. В каждом конкретном случае содержание превентивного воздействия определяется особенностями личности правонарушителя и окружающей социальной средой, а также характером мер, применяемых участковым офицером полиции, одной из наиболее значимых и психологически насыщенных является превентивная беседа.

Решение проблем усовершенствования организационно-функциональных факторов индивидуально-профилактической деятельности участкового офицера полиции целесообразно реализовывать по нескольким направлениям, первый из которых касается модификации нормативно-законодательного регулирования превентивной работы, а второй – пересмотра роли структурно-функциональных и организационно-управленческих детерминант этой работы. Актуальным сегодня является вопрос о рассмотрении и принятии Закона Украины «О превентивной деятельности», который позволит возвести работу по предупреждению преступности, осуществляемую отдельными ведомствами, организациями и службами государства, на уровень системности, благодаря чему целостная, согласованная деятельность указанных субъектов способна приобрести качественно новый характер, в отличие от нынешних политически и спорадически конъюнктурных совместных приказов министерств и ведомств относительно превенции правонарушений среди отдельных категорий лиц или социальных слоев. Кроме этого, аргументирована необходимость доработки Инструкции по организации деятельности участковых офицеров полиции в

части ее архитектоники (смещение акцентов с формальных на содержательные компоненты), а также содержательно-функциональных характеристик деятельности участковых (права, обязанности и задачи относительно основных направлений работы). В этом смысле целесообразной является разработка документа, в котором должны быть отображены: организационно-методологические принципы индивидуально-превентивной работы; информационное обеспечение индивидуальной превенции; общая характеристика мер индивидуально-превентивной работы; особенности осуществления индивидуальной превенции отдельных категорий лиц. Такой документ может выглядеть как Руководство по осуществлению индивидуальной превенции.

Ключевые слова: индивидуально-превентивная деятельность, участковый офицер полиции, субъектно-объектные отношения, подучетные лица, психологическое обеспечение.

ANNOTATION

Rebenok N. O. Functional, legal and psychological principles of the preventive individual activity for the district police officer. – Qualifying scientific work on the rights of handwriting.

This thesis are made as a Candidate Degree in Juridical Science (Doctor of Philosophy) in Juridical Psychology (specialty 19.00.06) – National Academy of Internal Affairs, Kiev, 2018.

Functional and normative factors and legal, psychological and judicial components of the individual preventive activity for the district police officer are characterized in our thesis. The organizational procedures and psychological peculiarities of implementation of individual preventive measures are also highlighted. Finally, certain areas and conditions for the improvement of the individual preventive activities for the district police officer are selected.

On the basis of system and structural-functional approaches a comprehensive legal and legally-psychological analysis of the individual and preventive activity for the district police officer was carried out in the context of its objectivity, functional orientation and subject-object relations. The proposals on normative regulation and methodical support for the implementation of individual preventive measures, related to specific categories of subordinate persons and based on their psychological content and procedural components, were explained. Also, the directions of further psychological support of individual preventive activities for district police officers were proposed. Their main functional and content characteristics and performance criteria were determined.

Key words: individual preventive activity, district police officer, subject-object relations, subordinated persons, psychological support.